

formation of professional competence of the future primary school teacher and the main objectives of its achievement. A step-by-step program of the experiment is submitted, which contains a preparatory (theoretical and search), the main (ascertaining and forming experiments) and the final (analytical) stages and the content of the work on each of them is disclosed. According to the motivational-value, cognitive, operational-activity and reflexive components of the professional competence of the future primary school teacher, their criteria and indicators are defined. The content-quality characteristics of the levels of professional competence of the future primary school teacher within each criterion are provided. Prospects for further scientific research are outlined.

Key words: criterion, indicator, level of professional competence formation, future primary school teacher.

Стаття надійшла до редакції 28.04.2018 р.

Прийнято до друку 25.05.2018 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Желанова В. В.

УДК 378.091

Т. В. Іванова

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Сучасний етап соціально-економічного розвитку українського суспільства характеризується зростанням конкуренції у всіх сферах життя.

Це пов'язано насамперед з тим, що виникла величезна прірва між існуючим ринком труда та потрібним попитом на ринок особистостей. Звернення до соціокультурних реалій, до теорії та практики вищої педагогічної освіти дозволяє зробити висновок про існуюче протиріччя між об'єктивною потребою суспільства в учителі, здатного вибудувати свою життєву та професійну траєкторію в постійно змінюються умовах та реальному стані професійної підготовки, орієнтованої зазвичай на формування функціональної готовності до педагогічної діяльності. Існуючу ситуацію дуже чітко описує у своїх працях філософ Е. Тоффлер, який вважає, що масштабні та інтенсивні перетворення стосуються не тільки сфери держави, економіки, політики та культури. Змінюються і фундаментальні основи відтворення людини як біологічного та антропологічного типу. Отже іншою стає освіта та методи формування майбутнього фахівця. «Дійсно, наголошує вчений, – починається нова епоха. Змінюються масштаби нашого життя. На наших очах народжується епоха глобальної конкуренції. Символи «Третій хвилі» –

цілісність, індивідуальність і людська технологія. Ведучу роль в такому суспільстві набувають наука та освіта» [1, с. 17].

Отже всі ці явища, зумовили підвищення вимог щодо особистісних та професійних якостей сучасного педагога.

Спробуємо визначити сутність головного поняття «конкуренція». Це поняття увійшло в обіг у ХІХ ст. з латинської мови (*con + surgere* – збігатись, зіткнення). Але в нашому розумінні більш доречно використовувати термін «*competition*», який з англійської має значення «змагання». Спочатку ці поняття вживались виключно в економічній сфері, але з переходом індустріального суспільства у фазу інтелектуального, конкуренція, а саме конкурентноздатність фахівців у освітній сфері посідають чільне місце у дослідженнях сучасних психологів та педагогів.

Поняття «конкуренція» вивчали з різних наукових позицій. Найґрунтовніше це явище дослідили з позиції економічного підходу (Дж. Бейн, А. Маршалл, Дж. С. Мілль, М. Портер, Дж. Робінсон, Д. Росс, А. Сміт, Ф. Хайек, Е. Чемберлін, Ф. Шерер, Й. Шумптер та інші).

З позиції нашого дослідження інтерес викликають наукові пошуки щодо конкурентоздатності як явища в педагогіці та психології. Ці питання вивчали такі вчені, як-от: В. Андрєєв, О. Астапенко, А. Воеводін, Дж. Грейсон, О. Дайнега, Т. Дзюба, Дж. Дьюї, А. Дьяченко, Л. Карамушка, Р. Мартенс, А. Мігранян, Л. Мітіна, Д. Мустафіна, К. Оделл, Г. Олпорт, П. Перепелиця, О. Потапова, С. Рачина, В. Рибалка, Т. Слівіна, Н. Сидорова, Р. Фатхудинов, О. Філь, С. Хазова, О. Чупрова, С. Широбоков та інші.

Отже аналіз літератури показує, що конкурентоспроможність як багатопрофільна характеристика залежить від зовнішніх та внутрішніх умов: від розвитку професійних тенденцій, особливостей особистісних якостей та професійних компетенцій, особливостей досвіду особистості, її мотивації, орієнтації, переваг, поведінкових стратегій тощо.

Розглядаючи проблему конкурентноздатності, можна стверджувати, що вона визначається не тільки професійним, але й індивідуально-особистісним компонентом. Як інтегральна складова особистості педагога конкурентноздатність визначається наступними знаннями, вміннями та навичками:

1. чітке усвідомлення сучасної ситуації розвитку інформаційного суспільства й потребами освіти;
2. знання та орієнтація у сучасному світовому освітньому просторі;
3. прогнозування та аналіз сучасних тенденцій розвитку суспільства та на основі цього розуміння, якою має бути сучасна освічена людина;
4. потребою та стійкою мотивацією до саморозвитку та самовдосконаленню;
5. вміння прогнозувати та формулювати педагогічні цілі в залежності від ситуації;
6. гнучке мобільне мислення, творчість та креативність;
7. здатність самотійно, ефективно та якісно вирішувати

професійні проблеми;

8. вміння швидко адаптуватись до нових життєвих ситуацій та викликів;

9. навички самоменеджменту та лідерства у власній професійній діяльності.

Отже такий конкуренооздатний педагог є дуже актуальним для нашої країни. Тому є кілька причин:

Першою причиною вважаємо вступ української системи освіти до Болонського освітнього простіру. Різниця цього явища найкраще помітна на економічній аналогії. У Радянському Союзі освіта, як і економіка, була плановою. Держава потребувала тисячу лікарів, давала тисячу бюджетних місць вишам, ті, своєю чергою, за розписаними шаблонами готували тисячу медиків. А. Болонська система, як і ЄС, зорієнтована на ринок. Студент приходить у виш, де налаштування освіти для нього максимально гнучкі та ліберальні. Загалом філософію Болонської системи можна описати як підготовку до конкуренції, а радянську систему – як підготовку працівника.

Другою причиною актуальності формування конкурентноспроможного педагога, на наш погляд є те, що протягом кількох років аналітичний центр CEDOS збирає та аналізує дані про кількість українських громадян, які навчаються у закордонних університетах. За цей час утворилась база даних, яка охоплює 33 країни Європи, Північної Америки та Австралії у період з 2008/2009 до 2014/2015 навчальних років.

Число українців на студіях в іноземних університетах станом на 2014/2015 навчальний рік становило 59 648 осіб. Серед найбільш бажаних для навчання країн, як і раніше, залишаються Польща, Німеччина, Росія, Канада, Італія, Чехія, США, Іспанія, Австрія, Франція та Угорщина. Динаміка зростання з 2009 по 2015 роки склала 129%. Якщо порівнювати два останні роки, то приріст складає майже 29% або ж 13 266 осіб. Причому 2/3 цього приросту склали саме українці, які навчаються в польських університетах. Вони показали найбільш стрімке збільшення, як в абсолютному, так і відносному показниках, – з 14 951 до 22 833 особи. Також значний відносний та абсолютний приріст українських громадян на студіях демонстрували канадські, чеські та італійські університети. Зокрема у польських університетах навчалось 30 041 український громадянин. Таким чином, закладаючи, що в решті країн тренд останніх років буде збережений, можна припустити, що у 2015/2016 навчальному році за кордоном навчалось щонайменше 68 000 українських громадян. (<https://cedos.org.ua/uk/osvita/ukrainski-studenty-za-kordonom-skilky-ta-chomu>). Тобто, ми бачимо колосальний віттик студентської молоді за кордон, а це означає, що наша освіта маж зробити все можливе, щоб затримати та зацікавити молодь вчитися у нашій країні.

Третя причина полягає в тому, що, на жаль, випускники-українці, які навчалися за кордоном не повертаються додому, щоб розвивати

вітчизняну економіку та освіту. Троє з п'яти бакалаврів-випускників українських вищих навчальних закладів намагаються залишити країну [1]. Саме найсумніше, що країну залишають висококваліфіковані біохіміки, хіміки, фізики, інженери, лікарі, тобто представники найактуальніших професій сьогодення. В останні роки почали виїжджати й гуманітарії. Наприклад, львівські університети вже не можуть утримати від виїзду на заробітки навіть професорів старшого віку [2].

Четвертою причиною актуальності формування конкурентспроможного працівника освіти ми вбачаємо в тім, що з кожним роком ми спостерігаємо падіння іміджу вітчизняної освіти, престижу наукової праці. Наприклад, середня зарплатня вчителя в Україні становить від 2.500 до 7.000. гривень. Це зумовило ту обставину, що в сучасних школах сьогодні бракує кваліфікованих педагогічних кадрів. Так, «на 24.03.18, по професії вчитель школи в Україні відкрито по кожній області в середньому по вакансій» [3]. На жаль, у вищій школі ситуація не краща за школу. Так, в Україні найбільша кількість вакансій професії професор відкрито у Київській області (66.7%). На другому місці – Харківська область (33,3%), а на третьому – Запорізька область [4]. Так, сьогодні в Україні зарплатня молодшого наукового співробітника складає 3742 грн. Тоді, як середня зарплатня у сфері виробництва складає 5972 грн. Тобто український вчений отримує майже вдвічі менше, ніж робочий [5].

Отже, всі ці причини значно гальмують мотивацію педагогів, науковців, вчителів до саморозвитку та самовдосконалення. Звичайно, їх методичний та науковий рівень буде неконкурентспроможним в порівнянні з європейськими педагогами та працівниками освіти.

Що ж робити в такій складній ситуації? Зазвичай, традиційно український педагог був не тільки фахівцем, але й новатором-подвижником, ентузіастом. Таким чином, орієнтація саме на таку Особистість педагога – є одним з кроків ситуації, яка може почати вирішувати проблему формування конкурентнозданої особистості освітянина. Також слід зазначити потужну роботу багатьох суспільних міжнародних організацій, які працюють в Україні та займаються просвітницькою діяльністю. Так однією з таких установ є Академія Української Преси (м. Київ), яка вже 8 років поспіль займається підвищенням кваліфікації педагогів, вчителів у сфері медіаграмотності та медіакомпетентності. Науковці, вчителі українських шкіл регулярно відвідують конференції, семінари, тренінги, де вони відшліфовують свої методичні навички, розвивають власну педагогічну культуру. Зрозуміло, що саме з особистості педагога, його педагогічної майстерності починається зростання іміджу та повага до всієї освіти в нашій країні.

Також, слід зазначити, що вагому роль у процесі навчання відіграє мотивація. Так, одна з викладачів Стенфордського університету зазначає: «Переді мною, як перед викладачем Стенфордського університету, ніколи не стояло питання в необхідності якось мотивувати студентів

одержувати інформацію. В Україні чомусь переконані, що науковець мусить дуже багато часу вкладати в те, щоб зацікавити студентів. На мій погляд, це дещо дивний підхід. І далі вона продовжує думку: «У закордонних університетах студент сам тягнеться до викладача, щоб отримати інформацію. Усі мої консультаційні години в Стенфорді були заповнені, студенти постійно писали мейли та цікавилися, як можна поліпшити вже написану роботу, отримати додаткові бали. Рейтинговий бал важливий: або ти дуже розумний і отримуєш стипендію, або платиш за навчання, береш кредит, працюєш. Тому мотивація там дійсно значно вища. Було б добре, якби таке ставлення до освіти з'явилося в Україні» [6]. Отже, розвиток конкуренції у сфері освіти це центробіжний процес. Мотиваторами його розвитку є, як зовнішні так і внутрішні обставини.

І на останок, умовою формування конкурентноздатного педагога є, на наш погляд, надання свободи творчості педагогу у власній педагогічній діяльності, мотивація його до створення нових авторських курсів, інноваційних форм та методів передачі знань своїм учням. Бо відомо, що саме у творчій атмосфері, де панує «педагогіка порозуміння» та педагогіка добра» за видатним українським філософом та педагогом І. Зязюном може бути сформована висококультурна та високопрофесійна особистість фахівця, який буде конкурентноздатним за європейськими стандартами та заохочений до реалізації своєї майстерності на благо нашої держави.

Список використаної літератури

1. Тоффлер Элвин Третья волна / Э. Тоффлер. – М. : ООО «Фирма «Издательство АСТ». – 2004. – 312 с. **2. Нил** Доши и Линдси Мактрегор «Заряженные на результат» / Манн Иванов и Фребер, 2017. – 120 с. **3. Рахуба Л. Ф.,** Петрусеви́ч А. А. Развитие качеств конкурентноспособной личности студента в процессе вузовской подготовки / Л. Ф. Рахуба, А. А. Петрусеви́ч // Современные проблемы науки и образования. – 2016. – № 6. – С. 10–15. **4. Тодосийчук А. В.** Прогнозирование развития системы образования/образование в документах / А. В. Тодосийчук. – 2012. – 334 с. **5. Українські** спеціалісти їдуть з країни, щоби (не) повернутися. – [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw.com/uk/українські-спеціалісти-їдуть-з-країни-щоби-не-повернутися/a-37739524>. **6. Обзор** статистики зарплат профессии Учителя школы в Украине. – [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.trud.com/salary/2/4138.html> **7. Обзор** статистики зарплат профессии Профессор в Украине. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.trud.com/salary/2/79281.html#chart-avgSalaryByYear> **8. Украинская** наука: как работают, так и платят. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://asn.in.ua/ru/news/publishing/69775-ukrainskaja-nauka-kak-rabotajut-tak-i-platjat.html>). **9. Чому** українським студентам важко дорівнятися до американських [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://svitua.com.ua/news/201708/4707-chomu-ukrayinskym-studentam-vazhko-dorivnyatysya>).

Іванова Т. В. Формування конкурентоздатності майбутніх педагогів у процесі фахової підготовки

У статті розглядаються актуальні питання формування конкурентноздатної особистості сучасного педагога. Зазначаються основні зовнішні та внутрішні проблеми у сфері освіти та підготовки фахівців, які пов'язані з витоком сучасного за кордон та девальвацію цінностей вітчизняної системи освіти. Показано орієнтири поліпшення цього становища шляхом формування конкурентноздатності педагога та його мотивації до самовдосконалення та професійного саморозвитку.

Ключові слова: конкурентоздатність, підготовка фахівців, педагог, освіта.

Иванова Т. В. Формирование конкурентоспособности будущих педагогов в процессе профессиональной подготовки

В статье рассматриваются актуальные вопросы формирования конкурентоспособной личности современного педагога. Указываются основные внешние и внутренние проблемы в сфере образования и подготовки специалистов, связанных с утечкой современного за границу и девальвацию ценностей отечественной системы образования. Показано ориентиры улучшения положения путем формирования конкурентоспособности педагога и его мотивации к самосовершенствованию и профессиональному саморазвитию.

Ключевые слова: конкурентоспособность, подготовка специалистов, педагог, образование.

Ivanova T. Formation of Competitiveness of Future Teachers in the Process of Professional Training

The article deals with topical issues of the formation of a competitive personality of a contemporary educator. The main external and internal problems in the field of education and training of specialists, which are connected with the outflow of foreign citizens abroad and the devaluation of the values of the domestic education system, are indicated. The guidelines for improving the situation by means of forming the competitiveness of the education worker and his motivation to self-improvement and professional self-development are shown.

Key words: competitiveness, training of specialists, teacher, education.

Стаття надійшла до редакції 27.04.2018 р.

Прийнято до друку 25.05.2018 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Караман О. Л.